

Säkerhetskultur på arbetsplatsen – steg för steg

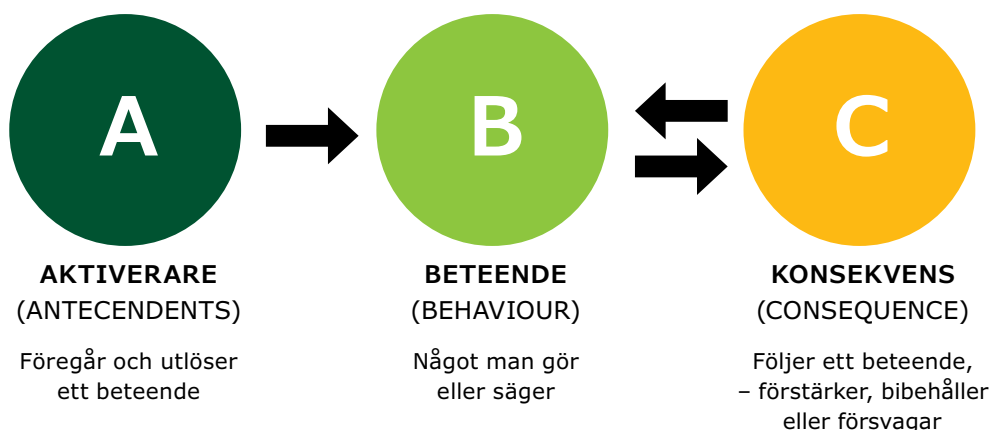

Inledning

Den här broschyren riktar sig till dig som är arbetsgivare, skyddsombud eller anställd. Den inleds med information om hur du kan stärka säkerhetskulturen på arbetsplatsen genom att använda ABC-analysen för att analysera beteenden. Därefter kan du använda guiden för gruppdiskussioner och komma igång med att förstärka säkerhetskulturen på arbetsplatsen genom en steg för steg-guide. Broschyren är framtagen av parterna inom industrin, i detta arbete representerade av Industriarbetsgivarna, Teknikföretagen, Unionen och GS-facket tillsammans med Prevent.

ABC-analysen

ABC-analysen är ett verktyg som hjälper oss att förklara och förstå olika beteenden på arbetsplatsen, såväl de säkra som de riskfyllda, och vad det är som gör att dessa fortsätter att förekomma.

A står för aktiverare (det som föregår och utlöser ett beteende), B står för själva beteendet och C står för konsekvens (det som händer omedelbart efter att vi har utfört ett beteende). Om konsekvensen av ett beteende upplevs som gynnsam blir beteendet *förstärkt*. Detta innebär att beteendet med största sannolikhet kommer att fortsätta utföras även framöver. Om konsekvensen av ett beteende däremot skapar obehag blir beteendet *försvagat*, med följden att det släcks ut och upphör att utföras.

Föreställ dig till exempel en medarbetare som ska lyfta ett tungt föremål, men lyftverktyget är inte i närheten och det tar en stund att koppla före-

målet. Det är knappt med tid och instruktionerna till lyftverktyget är svåra att förstå. Medarbetaren är därför osäker på hur lyftverktyget ska användas och tänker att det inte hinns med. Det tar emot att hämta lyftverktyget trots att det föreligger uppenbara ergonomiska risker. Beteendet att använda lyftverktyg blir i den här situationen *försvagat* och därmed finns en risk att medarbetaren kommer att välja bort lyftverktygen och lyfta manuellt även i fortsättningen. Detta kan dock pareras om beteendet att använda lyftverktyg i stället kan följas av *positiv förstärkning*, till exempel genom att chefer och medarbetare visar uppskattning när lyftverktyget används och att frågor ställs kring upplevelsen av att använda verktyget. Då ökar chansen avsevärt att medarbetaren kommer välja att använda lyftverktyg även framåt.

Just här ligger alltså vår påverkansmöjlighet över vilka beteenden vi vill ska utföras på våra arbetsplatser med avseende på säkerhetskultur, det vill säga säkra beteenden, genom att arbeta för att dessa beteenden följs upp och blir förstärkta. Detta kan vi till exempel göra genom att uppmuntra när vi ser att beteendena utförs eller visa på framgångar genom att kontinuerligt lyfta och prata om bra exempel samt nyttan av säkra beteenden.

När vi har de aktiverare som behövs på arbetsplatsen i form av rutiner, instruktioner och policydokument bör vi flytta fokus från aktiverare till konsekvenser och förstärka de beteenden vi vill se mer av. Detta då våra val av beteenden avgörs huvudsakligen av de konsekvenser som följer efter att vi har utfört ett beteende. Trots detta tenderar arbetsplatser att lägga mer tid och energi på att skapa aktiverare (rutiner, instruktioner, skyltar, policydokument, etc.) än på att förse önskvärda beteenden med gynnsamma konsekvenser (beröm och uppmärksamhet).

Sammanfattningsvis

- ABC-analysen hjälper oss att förstå hur vi kan påverka och förändra säkerhetskulturen.
- Genom att identifiera säkra beteenden och sedan fokusera på att skapa positiva konsekvenser, det vill säga förstärkning, kan vi öka förekomsten av dessa beteenden.
- Undersökningar och riskbedömningar kan med fördel användas för att identifiera de säkra beteenden vi ska fokusera på.

Guide för gruppdiskussioner på arbetsplatsen

Inledande reflektion

- Hur hanteras arbetsmiljöfrågor på arbetsplatsen idag?

Förutsättningar

- Beskriv huruvida det avsätts tid eller ej i din arbetsvardag för att säkerställa att du har rätt förutsättningar (förståelse, kompetens, tid och verktyg) för att kunna jobba säkert?
- Hur upplever du att säkerhetsreglerna påverkar ditt arbete? Kan du utföra dina arbetsuppgifter på ett smidigt och säkert sätt eller upplever du något annat? Beskriv gärna dina tankar kring detta.
- Väljer du att ta genvägar i ditt arbete trots att det innebär att arbetet blir mer riskfyllt? Beskriv anledningen till ditt val.

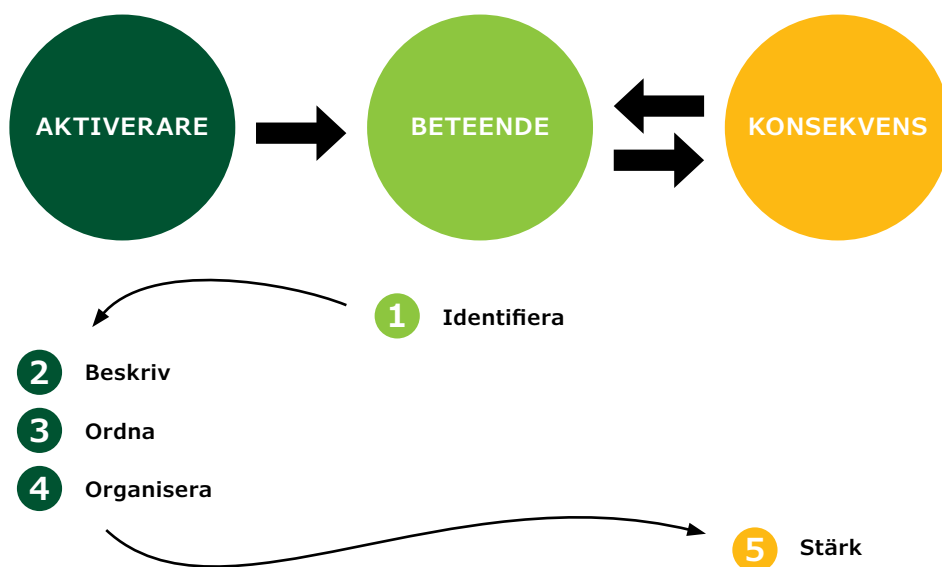
Förstärkning och försvagning

- Hur hanteras situationer när någon utsätter sig själv eller andra för risker på din arbetsplats? Försöker vi förstå varför personen valde riskfyllda beteenden?
- Hur ofta och på vilket sätt ges det positiv återkoppling från chefer och ledare när någon utför säkra beteenden/arbetar säkert på din arbetsplats?
- På vilket sätt uppmuntras du att följa säkerhetsreglerna i pressade situationer?
- Hur uppmärksammar och berömmar medarbetare varandra när någon agerar/arbetar säkert?
- Om du ser en kollega som arbetar riskfyllt, tar du dig tid att hjälpa personen att arbeta säkrare? Om ja, på vilket sätt hjälper du kollegan att arbeta säkrare? Om nej, vad hindrar dig från att hjälpa din kollega?

Uppföljning

- Vad pratar ni oftast om på din arbetsplats, tillbud och olyckor eller säkra beteenden?
- Vilken fördelning mellan proaktivt arbetsmiljöarbete, det vill säga säkra beteenden, och reaktivt arbetsmiljöarbete, det vill säga olyckor och tillbud, upplever du behövs för att skapa en stark säkerhetskultur?

Vill du stärka säkerhetskulturen på din arbetsplats?

Så här kan du komma i gång!

- 1 Identifiera säkra beteenden**
Identifiera de beteenden som skapar en starkare säkerhetskultur. Ta gärna hjälp av undersökningar och riskanalyser för att hitta era säkra beteenden.

2 Beskriv vad som ska göras och varför

Vet alla vilka beteenden som skall utföras och varför det är viktigt; vilka värden beteendena skapar?

JA NEJ

Om NEJ: Beskriv beteendena och vilka värden de skapar.

- För utföraren
- För kollegorna
- För verksamheten

När, var, hur, och för vem behöver detta tydliggöras?

Om JA, beskriv hur!

3 Ordna med kompetenshöjande insatser för att säkerställa tillräckliga färdigheter

Har alla färdigheter och kompetens för att utföra beteendena idag?

JA NEJ

Om NEJ: Hur kan du organisera färdighets- eller kompetenshöjande insats för de som skall utföra beteendena?

(Träningsstillfällen? Utbildning? Mentorskap? Rekrytering?)

Vem ansvarar, när och var skall det ske?

Om JA, beskriv hur!

4 Organisera arbetet utifrån de förutsättningar som krävs för att kunna utföra önskat beteende

Finns alla förutsättningar på plats för att utföra beteendena idag?

JA NEJ

Om NEJ: Organisera rätt förutsättningar genom att se över till exempel:

- Rätt utrustning (teknik, verktyg, certifiering, IT-stöd etc?) på plats för att utföra beteendet?
- Rätt mandat för att utföra beteendena?
- Tillräckligt med tid för att utföra beteendena?
- Tydlig process/rutinbeskrivning på plats?

Vad behöver göras för att skapa tillräckliga förutsättningar för beteendena? Vem ansvarar för vad, och när skall det ske?

Om JA, beskriv hur!

5 Stärk dina medarbetare och kollegor när önskade beteenden utförs

Blir säkert beteende förstärkt idag?

JA NEJ

Om NEJ: Planera för hur säkert beteende ska förstärkas (ABC)

- Vem kan ge feedback och när? På vilket sätt? Telefon, fysiska möten, via annat forum?
- Andra förstärkare? Automatiska eller konstruerade (Förenklas arbetet? Går arbetet fortare? Visualiseras framgångar på något sätt?)

Om JA, beskriv hur!

Blir riskfyllt beteende försvagat idag?

JA NEJ

Om NEJ: Planera för hur riskfyllt beteende skall försvagas

- Vad är det som påverkar och förstärker riskfyllt beteende idag? (ABC)
- Hur kan detta minskas eller tas bort?

Om JA, beskriv hur!

Läs mer

Prevent, www.prevent.se/sakerhetskultur

© 2023	Prevent Arbetsmiljö i samverkan mellan Svenskt Näringsliv, LO och PTK
Upplaga	1
Projektledare	Fredrik Beskow
Text	Behaviour Design Group
Foto	Creative Commons
Grafisk form	Graphera
Distribution	Prevent, Box 20133, 104 60 Stockholm
Telefon	08-402 02 00
E-post	kundservice@prevent.se
Webb	www.prevent.se
ISBN	978-91-7365-330-5
Art nr	850N

prevent

ARBETSMILJÖ I SAMVERKAN
SVENSKT NÄRINGSLIV, LO & PTK

Alla vinner på en bättre arbetsmiljö. Prevent förmedlar kunskap om hur man genom ett hälsofrämjande arbetsmiljöarbete kan skapa framgångsrika företag där alla är säkra och mår bra. Vi är en ideell organisation som ägs av Svenskt Näringsliv, LO och PTK. Besök www.prevent.se – kunskaper för en bättre arbetsdag!